

ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔ

ԳԻՒԻ ԴԸ ՄՈՊԵՍՏՆԻ

Ամբողջ Վեդյե-լը-Ռետեյլ քաղաքը ներկայ էր Բադոն-Լերմենսէի թաղմանը և քաղաքային վարչութեան ներկայացուցչի արտասանած դամբանականի վերջին խօսքերը երկար ժամանակ հնչում էին բոլորի ականջին. «մի օրինաւոր մարդ ևս պակասեց աշխարհում»:

Այո, ամեն ինչ ակնյայտնի էր կացուցանում, որ նա օրինաւոր մարդ էր՝ նորա ամբողջ կեանքը, խօսքերը, վայելուչ կազմուածքը, քայլուածքը, մինչև անգամ միւրոք պահելու ձևը և գլխարկի տարադր, նա երբէք չէր ասի մի այնպիսի խօսք, որ իւր մէջ խրատ չը պարունակէր, ողորմութիւն տալիս նա չէր մոռանում խորհուրդ ևս տալ:

Նա իւր մահից յետոյ թողեց երկու զաւակ. մի տղայ, որ քաղաքային խորհրդի անդամ էր և մի աղջիկ, որ ամուսնացած էր Պուարէյլ-դը-լա-Վուտ նստարի հետ և քաղաքում վայելում էր ընդհանուր յարգանք:

Որդիքը սաստիկ լիտացան հօր մահուան պատճառով, որովհետև շատ սիրում էին նրան: Թաղումից յետոյ երբ վերադարձան հանգուցեալի տունը՝ որդին, աղջիկը և փեսան երեքը միասին փակուեցին նորա մենարանում բանալու նորա կտակը, որ, մարմինը հողին յանձնելուց յետոյ, պիտի բացուէր առանց կողմնակի վկաների, ինչպէս ցոյց էր տալիս այդ ծրարի մահագրութիւնը:

Պուարէյլ-դը-լա-Վուտը ձեռքի սովորական շարժումով բաց արաւ ծրարը և, ականոցները դնելով, սկսեց կարդալ միօրինակ ձայնով, որ կարծես նշանակուած էր բացառապէս պայմանագրեր կարդալու համար:

— Զաւակներս, իմ թանկագին զաւակներս, ես գերեզմանի մէջ հանգիստ չեմ գտնի, եթէ չը գրեմ այս խոստովանանքը,

եթէ չը խոստովանեմ իմ ծանր յանցանքը, որի յիշողութիւնը թունաւորել է իմ ամբողջ կեանքը:

Այո, ես յանցանք եմ գործել, մի զարհուրելի, կեղտոտ յանցանք:

Ես 26 տարեկան էի և նոր էի եկել Պարիզ փաստաբանութեամբ պարապելու: Ես ապրում էի այնտեղ այնպէս, ինչպէս ապրում են գաւառներից եկած այն բոլոր երիտասարդները, որոնք մեծ մայրաքաղաքում չեն ունենում ոչ ծանօթ, ոչ բարեկամ և ոչ ազգական:

Այնտեղ ես մի սիրունի դուայ: Շատերը այդ բանի վրայ կը զարմանան: Բայց ես պատկանում էի այն մարդկանց թուին, որոնք չեն կարող միայնակ ապրել: Դատարկ բնակարանում սարսափելի տխրութիւն է տիրում վրաս, մանաւանդ երեկոները: Այդպիսի ժամանակ ինձ թւում է թէ ամբողջ աշխարհում միայնակ եմ, որ ամեն կողմից ինձ անորոշ, բայց զարհուրելի վտանգներ են սպառնում. և հարեանս, որ միայն մի պատնէշով է ինձանից բաժանուած, թւում է ինձ նոյնքան հեռու, որքան աստղերը երկնքում: Այդպիսի բոպէներում ինձ տիրում է երկիւղի սարսուռը, և պատերի լուսթիւնը սարսափ է բերում վրաս: Ինչպէս տխուր է սենեակի անդորրութիւնը, որի մէջ մենակ ես ապրում: Նա յափշտակում է ոչ միայն մարմինդ, ալ և հոգիդ, և ամենաչնչին շշուկը տան մէջ, յատակի կամ կահ-կարասիքի ճոնչիւնը ստիպում է մեզ ցնցուել, որովհետեւ մենք մոայլ բնակարանում ոչ մի աղմուկի չենք սպասում: Քանի-քանի անգամ ճնշող լուսթիւնից կատաղութեան հասած ես սկսել եմ ինձ ու ինձ խօսել, արտասանել եմ անկապ և անմիտ խօսքեր, միայն նրա համար, որ խանգարեմ լուսթիւնը: Բայց այն ժամանակն էլ իմ սեփական ձայնը ինձ օտար էր երևում և վախեցնում էր ինձ: Եւ իսկապէս ինչ կայ աւելի զարհուրելի, քան դատարկ տան մէջ ինքն իրեն հետ խօսելը: Լսում ես մի օտար, անծանօթ ձայն, որ արտասանում է բառեր, առանց շարժառիթի որևէ մէկի կողմից, բառեր, որոնք ոչոքի չեն ուղղուած, դատարկ տարածութեան մէջ, որտեղ չկայ ականջ, որ լսէր այդ խօսքերը և որտեղ նոքա այնպէս խուլ են հնչում, ինչպէս մի արձագանք, մեր սեփական մտքերի օտարոտի արձագանք:

Իմ սիրունին մի ջահիլ աղջիկ էր, մէկը այն աղջիկներից, որոնք ապրում են այնպիսի արհեստով, որ ոչ մի ապահովութիւն չի տալիս իրանց: Դա մի հեղահամբոյր, բարի ա-

բարած էր: Նորա ծնողները ապրում էին Պուասիում, և նա երբեմն գնում էր նոցա մօտ մի քանի օրով:

Մօտ մի տարի ես ապրեցի նորա հետ շատ հանգիստ. և վճռել էի այդ կապը խզել, հէնց որ պատահէի մի այնպիսի աղջկայ, որը ինձ դուր գար և վճռէի ամուսնանալ հետը: Ես մտածում էի իմ բաժանուկուց յետոյ իմ կենակցիս նշանակել մի փոքրիկ կենսաթոշակ, որովհետև մեծ հասարակութեան մէջ ընդունուած է աղքատ կանանց սէրը վարձատրել փողով, իսկ հարուստներինը՝ ընծաներով: Բայց մի անգամ նա ինձ յայտնեց, որ ինքը յղի է: Այդ լուրը ինձ կարծես շանթահար արաւ: Իմ դրութիւնս սարսափելի կերպարանքով մի վայրկեանում պատկերացաւ աչքիս: Ահա ուրեմն այն շղթան, որը վիճակուած է քաջ տալ մինչև մահ, շղթայ երեխայի կերպարանքով, որին հարկաւոր է դաստիարակել, պահպանել, ճանապարհի վրայ դնել, անյայտ մնալով նրանից և նորան թագցնելով աշխարհից: Այո, այդ լուրը խորապէս ցնցեց ինձ և իմ հոգու մէջ յղացաւ մի աղօտ ցանկութիւն, որ ես ինքս դեռ չէի կարողանում որոշ կերպով ձևակերպել: Երանի՜ թէ մի անակնկալ դիպուած ազատէր ինձ: Քանի-քանի այդպիսի փոքրիկ էակներ դեռ չը ծնուած մեռնում են:

Ո՛հ, ես չէի ցանկանում իմ ընկերուհու մահը: Ես սիրում էի այդ խեղճ աղջկան: Բայց ես անգիտակցաբար ցանկանում էի այն երեխայի մահը, որ ինձ վախեցնում էր:

Եւ նա ծնուեց: Եւ ահա մի ամուրի մարդու անձուկ բնակարանում նոր ընտանիք՝ ապօրինի ընտանիք, ապօրինի զաւակ: Նա էլ այնպէս էր, ինչպէս լինում են շատ երեխաներ և ես նորան չէի սիրում: Հայրերը, եթէ կուզէք իմանալ, կապւում են երեխաների հետ աստիճանաբար միայն: Նոքա չունին մայրերի բնազդական բուռն սէրը դէպի երեխաները, նոցա զգացմունքը զարգանում է սակաւ առ սակաւ՝ որքան ամբանում են հոգեկան կապերը, որոնք միացնում են կենակցող էակներին, այնքան աւելի զարգանում է այդ զգացմունքը:

Անցաւ էլի մի տարի: Ես խուսափում էի անձուկ բնակարանից, ուր ամեն կողմ թափթփած էր սպիտակեղէն, խանձարուր, մանրիկ գուլպաներ, զանազան անկիւններում, բազկաթոռների վրայ քարշ արած հազար ու մի տեսակ բաներ: Ես փախում էի այնտեղից, որպէս զի երեխայի ձայնը չլսեմ, որ ամենաշնչին պատճառով ճշում էր. երբ լողացնում էին նորան, պառկեցնում էին կամ վերցնում—նա անդադար գոռում էր:

Ես մի քանի ծանօթներ էի գտել և մի անգամ մի հասարակութեան մէջ պատահեցի նորան, որը յետոյ դարձաւ ձեր մայրը: Ես ջերմագին սիրեցի նորան, սկսեցի հետամուտ լինել, առաջարկութիւն արի և նա ընդունեց:

Բայց իմ ձեռքն ու ոտքը կապած էին: Ունենալ երեխայ և պսակուել մի աղջկայ հետ, որին պաշտօնւոր ես, թէ խոստովանուել բոլորը, հրաժարուել նորանից, ամբողջ կեանքի երջանկութիւնից, ամեն բանից: Նորա ծնողները խստաբարոյ մարդիկ էին և չէին տալ նորան ինձ, եթէ ամեն բան իմանային:

Ես մի ամբողջ ամիս բարոյական տանջանքներ էի կրում: Ինձ մաշում էին հազար ու մի տեսակ մտատանջութիւններ. և ես զգում էի, թէ ինչպէս աճում, մեծանում էր սրտումս ատելութիւնը դէպի երեխան, դէպի այն կենդանի փոքրիկ մսի կոյտը, որ ընկած էր իմ ճանապարհիս վրայ, խորտակում էր կեանքս, որ դատապարտում էր ինձ մի ողորմելի կեցութեան, զուրկ այն անորոշ յոյսերից, որոնք երիտասարդութեանը մի առանձին գեղեցկութիւն են տալիս:

Մի անգամ ընկերուհուս մայրը հիւանդացաւ: Եւ ես մնացի մենակ երեխայիս հետ: Դեկտեմբեր ամիսն էր: Սարսափելի սառնամանիք էր դուրսը: Ո՛հ, այդ ինչ գիշեր էր: Ընկերուհուս հէնց նոր էր գնացել: Միայնակ ընթերցել փոքրիկ սեղանատանը և ոտիս մատերի վրայ մտայ երեխայի սննեակը:

Ես նստեցի վառ բուխարու առաջ դրած բազկաթոռի մէջ: Սաստիկ, սառը սուր քամին հեծում, խփում էր պատուհաններին և աստղերը փալփալում էին մի այնպիսի առանձին փայլով, որպիսին լինում է միայն սառնամանիքի ժամանակ:

Եւ աղօտ, յանցաւոր ցանկութիւնը, որ ինձ ամբողջ ամիս հանգիստ չէր տալիս, նորից զարթեց իմ հոգում: Նա միշտ առանձնացած ժամերին տիրում էր ինձ, չարչարում, տանջում, ինչպէս անխոյս մտքերը տանջում են հիւանդ ուղեղը, ինչպէս վէճըր ուտում է մարմինը: Նա պաշարում էր իմ գլուխը, սիրտը, ամբողջ մարմինս, ինչպէս զազան կլանում ինձ: Ես փորձում էի հեռացնել այդ ցանկութիւնը, մաքաւել նրա հետ, մաքրել հոգիս ուրիշ տպաւորութիւններով, նոր յոյսերով, ինչպէս որ բաց են անում պատուհանը, որպէս զի առաւօտեան թարմ օդը դուրս մղէ սննեակի փչացած մթնոլորդը: Բայց ես մի բոլոր չէի կարողանում բաժանուել այդ մտքից: Զգիտեմ, ինչպէս արտայայտեմ այդ տանջանքը: Նա զազանի նման յօշոտում էր սիրտս, և ես զգում էի նորա ա-

տամսերի շփումը, որ սարսափելի ֆիզիքական ցաւ էր առաջացնում սրտիս մէջ:

Այո, իմ կեանքը վերջացաւ. դրութիւնս անելանելի էր: Բայց ինչպէս հրաժարուէի հարսնացուիցս: Ձէ՛ որ ես խենթի նման սիրում էի ձեր ապագայ մօրը, և անդիմադրելի արգելքը աւելի բորբոքում էր այդ կիրքը:

Զարհուրելի չարութիւն առաջացաւ իմ մէջ և սղմելով կոկորդս՝ խեղազար դարձրեց ինձ: Այդ գիշեր ես խեղաբուած էի...

Երեխան քնած էր: Ես վեր կացայ և նայեցի նորան. այո, այդ ծնունդը, այդ ջնշին ճիճուն դատապարտում էր ինձ յաւիտենական տանջանքի:

Նա քնած էր վերմակում փաթաթուած՝ բերանը բաց՝ օրօրոցում, որը կպած էր անկողնիս, ուր ես անց էի կացրել անքուն գիշերներ:

Ա՛խ, ինչպէս ես կարողացայ անել այդ բանը, ինչ ոյժ էր ինձ դրդում ու ինչ չար ոգի էր տիրապետել ինձ: Փորձութիւնը վրայ հասաւ այնպէս յանկարծ, որ ես չկարողացայ երկար մտածել: Յիշում եմ միայն, որ սիրտս սաստիկ բաբախում էր, որ լսում էի նորա խուլ զարկերը, նման մուրճի խուլ զարկերին, որոնք լսում են պատի. յետևից: Միայն սրտի այդ զարկերը մնացին յիշողութեանս մէջ:

Իմ մտքերը խառնուած էին, աներևակայելի քաօս էր գլխիս մէջ, ես գտնուում էի այնպիսի դրութեան մէջ, երբ մարդ ճնշող մտքերի ազդեցութեան տակ կորցնում է նաև իւր կամքը կառավարելու ընդունակութիւնը:

Ես զգուշութեամբ բաց արի այն վերմակը, որի մէջ փաթաթուած էր երեխան, և նա մնաց բոլորովին մերկ: Նա չզարթնեց: Յետոյ ես մօտեցայ պատուհանին և բոլորովին բաց արի:

Սառը օդի հոսանքը ներս մտաւ սենեակը այնպէս ուժգին, որ ես յետ դարձայ և երկու մոմերի բոցը դողդողաց:

Ես մնացի պատուհանի մօտ և չհամարձակուեցի շուռ տալ գլուխս, որպէս զի տեսնեմ թէ ինչ է կատարուում իմ ետև. ճակատիս, երեսիս, ձեռքերիս վրայ ես զգում էի սենեակը թափանցող սառը օդի շփումը:

Շատ երկար տևեց այդ:

Ես ոչ մի բանի մասին չէի մտածում. ոչինչ չէի գիտակցում. վերջապէս մանուկի թոյլ հազը ցնցեց ինձ: Դեռ հիմա էլ ամեն անգամ ցնցւում եմ, երբ մտաբերում եմ այդ: Ուշքս

Կորցրած՝ արագութեամբ փակեցի պատուհանի երկու փեղկերն էլ և վրայ պրծալ երեխային:

Նա դեռ քնած էր, մերկ, բերանը բաց, Նորա ոտները սառն էին, ինչպէս սառոյց, և ես շտապեցի փաթաթել վերմակի մէջ: Այդ ժամանակ իմ սիրտը փափկացաւ և ես սաստիկ խղճացի այդ անմեղ մանկան, որին ուզում էի սպանել: Երկար համբուրեցի նորա քնքոյշ մազերը և յետոյ նորից նստեցի բուխարու առաջ: Զարհուրում էի, երբ մտածում էի արածիս վերայ: Ինքս ինձ հարց էի տալիս. հրտեղից են երևան գալիս այդ հոգեկան մրբիկները, որոնք պղտորում են մարդոց բոլոր գիտակցութիւնը, ինքնիշխանութիւնը, որոնք պղտորում են մարդու միտքը, և նա չէ հասկանում թէ ինչ է անում, և ինչպէս նաւը փոթորկի ժամին՝ չէ տեսնում, թէ ուր է գնում:

Երեխան կրկին հազաց: Այդ հազը կրծում էր սիրտս: Ինչ կլինի, և թէ մեռնի, Տէր Աստուած, ինչ պիտի անեմ ես այն ժամանակ: Ծրագը ձեռքիս մօտեցայ օրօրոցին և նայեցի երեխային. նորա հանգիստ շնչառութիւնը հանգստացրեց ինձ: Բայց նա դարձեալ սկսեց հազալ: Ես զարհուրելով ետ քաշուեցի. կարծես մի սարսափելի տեսիլ ինձ ետ մղեց: Ծրագը ձեռքիցս վայր ընկաւ:

Սթափուելով բարձրացրի մոմը և զգացի երեսիս վրայ սառը քրտինք, այն տանջող սառը քրտինքը, որ յաջորդում է ուժգին հոգեկան ցնցումներին, ցնցումներ, որոնք այրում են ինչպէս կրակ, և սառցնում ինչպէս սառոյց: Կարծես այդ անասելի հոգեկան տանջանքները կաթիլ-կաթիլ ծորում են գանգի ոսկրի միջից:

Մինչև առաւօտ ես խոնարհած կանգնած էի որդուս անկողնի մօտ. հանգստանում էի երբ նա հանդարտ էր, և յուսահատւում՝ երբ սկսում էր հազալ:

Նա արթնացաւ՝ աչքերը կարմրած, ձայնը կտրուած և երեսը ուռած:

Երբ մեր աղախինն եկաւ, իսկոյն նորան ուղարկեցի բժշկի ետևից:

Նա մի ժամից յետոյ եկաւ, տեսաւ երեխային ու ասաց.

— Զէք մըսացրել արդեօք սորան:

Ես զառամեալ ծերունու նման դողդողացի ու մըմնջացի.

— Ո՛չ, չեմ կարծում:

Յետոյ հարցրի երկիւղով.

— Հիւանդութիւնն ինչ է. վտանգաւոր հօ չէ:

— Դեռ ոչինչ որոշ չեմ կարող ասել. այսօր երեկոյեան դարձեալ կը մտնեմ:

Եւ իրաւ, երեկոյեան նա եկաւ Համարեա ամբողջ օրը երեխան ինքնամոռացութեան մէջ էր գտնուում, և ժամանակ առ ժամանակ հագում էր:

Գիշերը երեաց թոքերի բորբոքում:

Հիւանդութիւնը տեց 10 օր: Եւ չեմ կարող արտայայտել այն, ինչ որ կրեցի այդ անվերջ երկար ժամերում:
Նա մեռաւ...

Եւ այդ րոպէից... այդ րոպէից ես հանգստութիւն չունէի. մի ժամ չէր անցնում, որ զարհուրելի յիշողութիւնը չը տանջէր իմ ուղեղը, չկրժէր իմ սիրտը:

Ո՛հ, երանի՜ թէ ես կարողանայի խելագարուել:

Պուարեյլ-դը-լա-վուտը իւր սովորական ձևով յետ տաբաւ ակնոցները:

Ժառանգները գունատուած, անշարժ լուռ նայեցին միմեանց:

Վերջապէս նոտարն ասաց.

— Այս թուղթը պէտք է ոչնչացնել:

Հանգուցեալի աղջիկն ու տղան զլիսով համաձայնութեան նշան տուին: Եւ նոտարը ճրագը վառեց, այն թերթիքը, որոնց վերայ գրած էր հանգուցեալի խոստովանանքը, զգուշութեամբ բաժանեց կտակի միւս թերթիքից և մօտեցնելով բոցին, ձգեց բռնաբարում մէջ:

Եւ երեքը միասին հետևում էին, թէ ինչպէս անհետանում էին սպիտակ թերթերն ու դառնում սև մոխրի կոյտ: Բայց նկատելով որ նրանց մէջ երևում են էլի մի քանի տառեր, հանգուցեալի աղջիկը կօշկի ծայրով տրորեց այրուած թղթի մնացորդը և խառնեց բռնաբարում մոխրի հետ:

Յետոյ երեքը միասին կանգնած դեռ նայում էին հանգնող բռնաբարում վրայ, կարծես երկիւղ կրելով թէ մի գուցէ այրուած գաղտնիքը դուրս թռչի բռնաբարում միջից:

Թարգմ. ՊՕՂ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ